

SUMAR

<i>Cuvânt introductiv</i>	7
---------------------------------	---

PARTEA I PROCESE ȘI PROBLEME SOCIALE

<i>Iarna demografică. România și Europa. Declinul progeniei. Sterpia opțională</i> (Ilie BĂDESCU)	13
<i>Neam și generație. O diagnoză sociologică</i> (Ilie BĂDESCU)	45
<i>Bătrânețea pe toate fețele. Atlasul bătrâneții</i> (Ilie BĂDESCU)	62
<i>Crizele, sărăcia indusă, migrația de întoarcere. Re-ruralizarea bătrâneții</i> (Ciprian BĂDESCU, Ilie BĂDESCU)	97
<i>Copilul, victimă a violenței letale. Modele de intervenție și de prevenire a expunerii copiilor la violență</i> (Ecatarina BALICA)	104
<i>Prefaceri ale morfologiei comunitare în spațiul românesc</i> (Adela ȘERBAN)	120
<i>Transformări sociale și discursive în România. Memorie socială și prezent european</i> (Valentina PRICOPIE, Cristina DÂMBOEANU)	139
<i>(De)fragmentarea societății și eroziunea încrederii sociale în contextul schimbărilor generate de pandemia COVID-19</i> (Veronica DUMITRAȘCU)	153
<i>Geoconomia prosperității. Economia clasei mijlocii</i> (Ilie BĂDESCU, Ciprian BĂDESCU)	178
<i>A gândi la scară mică. Dinamica IMM-urilor în România (2006–2018)</i> (Andreea NICOLĂESCU)	203

PARTEA A II-A STUDII DE CAZ. ANALIZE. COMENTARII

<i>Construcția educației ca problemă publică în presa online. Studiu de caz</i> (Camelia BECIU)	223
<i>Școala la distanță și noile tehnologii digitale în contextul COVID-19</i> (Anca VELICU)	243
<i>Statul și Biserica în contextul pandemiei</i> (Mădălina MĂNDIȚĂ)	271
<i>Continuitate și inovație în celebrarea Crăciunului</i> (Ozana CUCU-OANCEA)	287
<i>A Îl vedea pe Dumnezeu e cu puțință? O privire sociologică asupra vizionarismului religios</i> (Cu un studiu de caz) (Manuela GHEORGHE)	302
<i>Cutul Sfântului Nectarie în România. Apariție, evoluție și caracteristici</i> (Irina STAHL)	328
<i>Structuri conjugale în tranziție – între căsătorie și uniune consensuală</i> (Iulian APOSTU)	363

<i>„Partea necontractuală a contractului”. Vulnerabilitatea statului de drept din România (Lucian DUMITRESCU) .....</i>	381
<i>Avuția națiunilor – o abordare pe baza standardelor internaționale de evaluare (Bogdan-Radu HERZOG) .....</i>	395

CUVÂNT INTRODUCATIV

România și românii au traversat, în ultimii 30 de ani, o perioadă de schimbări rapide, însoțite de mari turbulențe. Țara și poporul ei s-au confruntat cu *procese, probleme și situații sociale* în fața cărora echipele guvernante au răspuns adeseori eronat, refugiindu-se, mai ales în primele faze ale tranziției, în justificări din clasa așanumitelor „rațiuni strategice” (integrarea europeană, alianța strategică etc.). Studiarea societății românești ca tip de societate europeană la cumpăna mileniului ne descoperă fenomene, procese, situații și probleme sociale definitorii pentru ceea ce s-ar putea încadra într-un tablou de alarmă socială. Unele procese, precum iarna demografică, declinul progeniei, criza maternității, ascensiunea sterpiei opționale, prefaceri ale morfologiei comunitare, declinul „economiei clasei mijlocii”, copilul-victimă, turbulențele axiologice induse de tranziție și agravate de criza pandemică etc., ating întregul, afectează, altfel spus, echilibrul societății în întregul ei. Tabloul social cuprinde în rama lui și situații sociale definitorii pentru stilul colectiv de viață, precum formele deritualizate (desacralizate) de petrecere a sărbătorilor importante din calendarul religios, digitalizarea excesivă a timpului liber al copiilor, cu efecte psiho-spirituale riscante, pe care sociologul german Manfred Spitzer le-a încadrat în ceea ce a denumit „demență digitală” etc., vulnerabilități ale statului de drept etc. Volumul de față include și analize dedicate unor situații sociale, precum este situația școlară generată de carantinarea îndelungată pe vreme de pandemie. Emergența educației virtuale este un fenomen pe care Institutul de sociologie, prin cercetătorii săi, a studiat-o în actul ei generativ (printr-o anchetă la scară europeană în care a fost inclusă și România). Situații de alarmă sunt și cele ale copilului victimă, ale pruncuciderii (ori ale femucidului etc.), pe care Institutul de sociologie le-a cercetat în cadrul Observatorului Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor, organizat în cooperare cu Ministerul de Interne. Un fenomen special este cel al remanenței memoriei traumatizate, studiat pentru România și alte arii europene de Laboratorul „Europa socială”, constituit și acesta în cadrul Institutului de sociologie. Studiile din acest volum au fost grupate în două secțiuni: *Procesele și probleme sociale* și *Studii de caz, analize și comentarii* (asupra unor chestiuni prezente pe agenda guvernării, precum statul de drept, uniunile consensuale etc.). Tabloul social înrămat între copertile acestei cărți cuprinde procese și probleme, precum cele deja menționate, între care deosebit de gravă este *contractia stocului biologic* pe un fond de adevărată „oboseală istorică” de scară general europeană, diagnosticată profetic de privirea genială a lui Nicolae Iorga la scara unor popoare și epoci diferite. Volumul de față face parte dintr-o serie de lucrări care vor fi dedicate cunoașterii României sociale la cumpăna mileniului. Aceste studii vor fi editate într-o colecție de volume cu profil monografic, sub titlul generic *În cumpăna mileniului*. Unele fenomene, precum spectrul sterpiei opționale și declinul progeniei, de pildă, vor fi prezentate, în cadrul acestei serii, la scara Europei, dar și dincolo de Europa, la scara altor continente. Opțiunea pentru cele două paradigme sociologice cumva concurențiale – sociologia

proceselor și problemelor sociale și sociologia situațiilor sociale – se justifică și printr-o rațiune preventivă. A apărut, în ultimii 20 de ani, riscul unor răsturnări de perspective, induse de opțiuni interpretative ori de interese străine de adevăr, prin care o „*situație de viață*” este împinsă în față și mai presus de problemele sociale fundamentale ale societății doar pentru că anumite grupuri de presiune sunt mai influente în mass-media ori în cercurile guvernamentale. O preocupare precum aceea asupra educației sexuale timpurii ori asupra „uniunilor consensuale” a dominat agenda presei și a unor grupuri parlamentare o perioadă îndelungată, în vreme ce contracția fondului biologic al poporului român, prin cele două procese grele – sterția opțională și migrația de mare scară –, abia dacă a răzbătut pe respectiva agendă. Convocarea celor două paradigme ale cercetării sociologice este menită, între altele, și să re poziționeze corect acuitatea problemelor sociale spre a le relaționa în conformitate cu încadrarea lor pe agenda societății reale. În fine, una dintre cheiurile-cheie ale cercetării sociologice este cea care decurge din schimbarea contextelor în care este plasată o societate prin efectul unor procese lăuntrice ori al unor influențe externe. Sociologia este sensibilă la dinamismul contextelor fără de care actul cunoașterii stagnează. Studiul sociologic al contextelor ține seama de tipologia acestora. Cercetările mai recente operează o grupare a contextelor în patru tipuri distincte: contexte *emergente, create, induse, deviate*.

► *Contextele emergente* sunt cele care se nasc fără interferență umană, chiar dacă sunt influențate de acțiunile omului (inteligente ori neghioabe). Exemplul la îndemână este sugerat de către savantul francez Montagnier, în legătură cu ingineria virusului SARS-COV-2 scăpat apoi de sub control, ceea ce a provocat emergența unei infopandemii la scară planetară (indusă de conjugarea factorului epidemiologic propriu-zis cu factorul mediatic, ceea ce a generat o distopie de mari proporții, pentru a cărei circumscriere a fost utilizat termenul de infopandemie).

► *Contextele induse* sunt acelea care derivă din manifestările și procesele societale. „*Capitalismul de supraveghere*”, apărut prin conjuncția acțiunii marilor corporații cu un sistem de masivă digitalizare a comunicării și a controlului social, este un exemplu de context indus.

► *Contextele impuse* sunt cele provocate din afara unei societăți date cu sau fără concursul unor agenți și factori dinlăuntru acesteia. *Statele de ocupație, de dominație și de cucerire* sunt asemenea contexte impuse.

► *Contextele deviate* sunt cele provocate de actori cu intenție deviantă: ideologiile, idolatriile, subculturile *anti* (aboționismul – conceptul pro-avort, antifamilismul, rasismul, maltusianismul, antinaționalismul, anticreștinsimul etc). *Capitalismul oligarhic* este un alt exemplu de context deviat.

Studiile din volumul de față examinează în profunzime unele procese care au provocat schimbări contextuale în spațiul românesc, între care declinul progeniei și al familiei, îmbătrânirea societății, declinul economiei clasei mijlocii, emergența unui context social cu efecte negative indus de actuala pandemie de COVID-19. Orice tip de contextualizare are și o dimensiune spirituală. Nu există *manifestări aspirituale*, situate în afara unui cadru spiritual, indiferent dacă e vorba de genii, de sfinți ori de nebuni, de elite hiperperformante ori de elite mediocre etc.

Toate tipurile de contextualizări sunt implicit *contextualizări cu putere spirituală variabilă*. Cercetarea contextualizărilor unei unități sociale (o familie, un

sat, un popor, o națiune) ne descoperă *gradația spiritualizării ori a despiritualizării* spațiului de viață al respectivei unități, cu efectele adiacente: de creștere ori de recesiune. Pe acest fond se pot identifica *distrugerile substructurale*, adică acele procese dezorganizante care afectează fundamentele sau substructurile unei societăți, precum credința, tradițiile, familia, memoria colectivă, economia clasei mijlocii (care este suportul cel mai însemnat al formării unei clase de mijloc), comunitățile de viață, identitățile etc. *Economia clasei mijlocii este economia substructurală de care depinde un fel de „capitalism al bunăstării locale”*. Chestiunea a fost examinată în cadrul unor analize dedicate regimurilor bunăstării sociale în contextul lumilor regionale. Ipoteza de bază a noii direcții analitice este aceea că sistemul mondial corporatist poate genera „bunăstare totală” (A. Marshall) numai în aria lui centrală, nu și în ariile semiperiferiale și periferiale ale sistemului mondial. În aceste arii, principala sursă de bunăstare este legată de ascensiunea economiei clasei mijlocii. Contextualizarea noopolitică a României combinată cu teoria „tensiunilor laterale” (I. Conea) și cu abordarea neo-analitică, ne ajută să înțelegem situarea României în spațiul spiritual al Europei Centrale, sub presiunea unor arhetipuri geopolitice scufundate în subconștientul elitelor regionale. Un asemenea arhetip este cel al „eroului fondator” (cf Mihaly Nagy), arhetip care susține proiecții fanstasmatiche asupra bazinului dunărean, precum este și aceea a unei așa-numite stătalități milenare menită, precum cred cei acaparați de o asemenea fantasmă, să refacă glorie de altădată, închipuite și acestea, mizând pe procesul regionalizării și pe suportul minorităților de pe raza acestui spațiu. Un alt arhetip este cel mesianic, prin care un centru de mare putere din spațiul nord-estic al Eurasiei se consideră chemat la o misiune universală în istorie după modelul Bizanțului imperial (idealul celui de-a treilea Bizanț). Nici în sud nu lipsesc presiunile unor arhetipuri cu efect substructural, adevărate de acțiunea elitelor politice și culturale ale statelor vecine. O asemenea presiune vine dinspre „pasionarismul” (Gumiliev) unei panidei, pulsatoare în mentalul deocamdată scufundat al unor segmente ale elitelor din statele acestui areal, vizând restaurarea unui imperiu sudic, pasionarism care a generat de-a lungul unor veacuri o primejdioasă oboseală istorică, precum arată N. Iorga. Paradigma celei de-a patra dimensiuni este de mare importanță metodologică, fiindcă ne ajută să înțelegem, între altele, conduita demisionardă a unor segmente ale elitelor românești ori fenomene precum *ponegrirea identitară* care induce o impresie dezolantă asupra vieții intelectuale din România. Între toate acestea, însă, *fenomenul contracției fondului biologic* al poporului român prin efectul iernii demografice, al declinului progeniei și al migrației se distinge prin puterea lui de contextualizare la scara societății românești. Cartea de față este numai primul volum dintr-o serie, precum s-a precizat deja, care va fi dedicată fețelor schimbării României la acest început de mileniu (*În cumpăna mileniului*). S-ar cuveni să facem precizarea că operația de coordonare n-a presupus sub nicio formă preocuparea pentru alinierea punctelor de vedere asupra fenomenelor cercetate, încât, linia interpretativă, acuratețea elaborării și responsabilitatea concluziilor au fost asumate în deplinătate de către fiecare autor.

Ilie Bădescu